

Державна служба України з надзвичайних ситуацій
Національна академія педагогічних наук України
Львівський державний університет безпеки життєдіяльності
Інститут цифровізації освіти НАПН України
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Інститут професійної освіти НАПН України
Департамент освіти і науки Львівської обласної державної адміністрації

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ: ДОСВІД, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Монографія

За науковою редакцією
професора Мирослава Ковалю й академіка НАПН України Неллі Ничкало

Львів 2023

Торічний О. В., Тушко К. Ю. ПОТЕНЦІАЛ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ.....	125
Логвиненко В. М., Грицанюк В. В. ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	130
Васянович Г. П. ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ В МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	133
Нітенко О. В. ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ІНШОМОВНУ ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ПРАВА.....	137
Цюприк А. Я. РОЗВИТОК МОРАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ: ІНТЕГРАТИВНО-КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД.....	141
Коваль І. С. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ БЕЗПЕКИ ЛЮДИНИ.....	146

Розділ 4

**АКТУАЛЬНІ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ**

Бикова М. М., Проценко І. І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОВНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	149
Андрієвська-Семенюк О. П., Боднарчук В. В. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ	153
Капінус О. С. ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ.....	157
Колісник-Гуменюк Ю. І. ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНО- ЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ	161
Лашта Р. Б. ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ РЕФЛЕКСІЇ В МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ	164
Марчук С. С. ПЕДАГОГІЧНА РОЛЬ ТРАДИЦІЙ ЛИЦАРСЬКОГО ВИХОВАННЯ У ФОРМУВАННІ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СУЧАСНИХ ШКОЛЯРІВ	167
Некіз Т. А. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВ НА РЕАЛІЗАЦІЮ МОРАЛЬНОГО ВИБОРУ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ	170

УДК 364.4.08.: 004

Г. П. Васянович, д-р пед. наук, професор, почесний академік НАПН України, Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ В МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Проаналізовано проблему формування професійної мотивації майбутніх соціальних працівників засобами інформаційно-комунікаційних технологій. Акцентується на тому, що коло соціальних проблем в Україні значно розширюється, і саме тому професійна діяльність працівника соціальної сфери стає все більш затребуваною. Втім статус соціального працівника в нашій державі значною мірою не відповідає запитам суспільства. Удосконаленню системи формування професійної мотивації майбутніх соціальних працівників мають слугувати належним чином створені загальнопедагогічні і часткові умови.

Ключові слова: формування, мотивація, соціальний працівник, інформаційно-комунікаційні технології, засоби.

The problem of formation of professional motivation of future social workers by means of information and communication technologies is analyzed. Emphasis is placed on the fact that the circle of social problems in Ukraine is expanding significantly, and that is why the professional activity of a social worker is becoming more and more in demand. However, the status of a social worker in our country largely does not meet the demands of society. The improvement of the system of formation of professional motivation of future social workers should be served by properly created general pedagogical and partial conditions.

Key words: formation, motivation, social worker, information and communication technologies, means.

*Є заповідь Праксителя:
Життям будь загартований!
Нема кращого Вчителя,
Як Вчитель вмотивований!*

Г. Васянович

Постановка проблеми. Сучасний стан розвитку суспільства України є динамічним і суперечливим. Він характеризується значними позитивними змінами у руслі демократизації і гуманізації людських відносин, а також спрямованістю на утвердження загальнолюдських і національних цінностей, прагненням бути активним учасником європейської і світової спільноти. Натомість очевидною тенденцією цього розвитку є зростання соціальних проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Особливо відчутно аспект загострення соціальних проблем ми споглядаємо на тлі навязаної нам російським агресором спочатку так званої «гібридної війни», а згодом повномасштабного неспровокованого воєнного нападу.

Постійно зростає кількість людей, які потребують державної допомоги, а також допомоги працівників соціальної сфери. Втім варто зазначити, що далеко не завжди соціальний працівник є належним чином вмотивованим до сумлінного виконання своїх професійних обов'язків. Такий стан речей пояснюється неадекватним ставленням держави до соціального працівника (низький рівень його статусу, невідповідна заробітна платня, відсутність належного морального заохочення та ін.). Безумовно, що формування професійної мотивації майбутнього працівника відбувається в закладах вищої освіти, де значна роль належить інформаційно-комунікаційним технологіям (ІКТ).

Метою статті є аналіз впливу засобів інформаційно-комунікаційних технологій на формування професійної мотивації у майбутнього соціального працівника.

Аналіз останніх досліджень. Проблемі підготовки майбутнього соціального працівника присвятили свої дослідження вітчизняні і зарубіжні вчені. Зокрема: а) В. Андрущенко, В. Бех, М. Лукашевич, І. Мигович, І. Пінчук досліджують найбільш актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на сучасному етапі розвитку українського суспільства [1]; б) С. Архипова, Г. Васянович, В. Логвиненко, Н. Бондаренко аналізують питання методологічного забезпечення професійної підготовки майбутнього соціального працівника [2; 4; 6]; в) М. Букач, Д. Годлевська, А. Капська, Ю. Рябова [7; 9; 13] акцентують на особливостях фахової підготовки майбутнього соціального працівника у закладах вищої освіти; г) В. Биков, Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр, О. Карпенко та ін. обґрунтовують місце і роль

інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутнього соціального працівника [3; 8; 10; 11].

Виклад основного матеріалу. Підготувати соціального працівника здатна лише високоякісна освіта, яка продукується вищими закладами України. Якісна освіта розглядається сьогодні не лише як один із головних індикаторів високої якості життя, вона є інструментом соціальної та культурної злагоди, сталого розвитку суспільства та обороноздатності держави. У цьому сенсі стає зрозумілим, чому саме мотиваційний підхід до окресленої проблеми є важливим чинником переорієнтації з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі.

Отже, під поняттям «професійний мотиваційний підхід» ми розуміємо спрямованість (інтенційність Е. Гуссерль) освітнього процесу на розвиток ключових (базових) компетентностей особистості майбутнього працівника соціальної сфери. Звідси, результатом такого процесу є формування загальної професійної мотивації, що становить сукупність ключових компетенцій, є інтегративною характеристикою особистості фахівця. Саме така характеристика має сформуватися в процесі здобуття студентом вищої освіти, і містить не лише знання, вміння, навички, а й відповідне ставлення до себе та інших, набутий позитивний досвід діяльності та відповідну модель поведінки, яка ґрунтується на гуманістичних началах. Такий підхід відповідає принципу холізму, який утверджує ідею цілісності особистості. Результатом формування професійної мотивації фахівця є його спроможність відповідати новим професійним вимогам, мати відповідний душевно-духовний потенціал для практичного розв'язання важливих життєвих проблем, пошуку свого місця в професії та соціальній структурі.

Видатний психолог, теоретик мотивації А. Маслоу, вже на початку ХХІ століття застосовував холістичний підхід до розв'язання цієї проблеми. Він виходив з того, що людина становить собою інтегроване, організоване ціле. Вчений доводив, що мотивація може бути усвідомленою і неусвідомленою; цілеспрямованою і нецілеспрямованою; смисловою й функціональною; автономною і гетерономною; примітивною й складною; перервною (дискретною) і неперервною (перманентною) та ін. Мотиваційні стани, процеси є надзвичайно індивідуалізованими, різноманітними, часто-густо непередбачуваними. Вони залежать не лише від самої особистості, а й від оточення. Мотивація особистості, на думку А. Маслоу, головним чином залежить від соціокультурного середовища [12, с. 54].

Сучасні українські вчені виокремлюють низку функцій професійної мотивації, а саме: прикладну, яка уможлиблює використання знань та вмінь на практиці; адаптивну – вона дозволяє вміло пристосуватися фахівцю до вимог професії; інтегративну, яка сприяє інтеграції особистості соціального працівника до професійного співтовариства; рефлексивну – вона дозволяє особистості давати адекватну самооцінку власній діяльності та ін.

Професійна мотивація – це спонукання до здійснення поведінкового акту, вчинку, викликаного системою його життєвих, фахових потреб і виявляється різним ступенем свідомості та розуміння (герменевтика). Динаміка професійної мотивації в поведінці і діяльності соціального працівника зазвичай є змінною величиною, а може певний час залишатися у стані стабільності. Важливо брати до уваги, що загальний рівень професійної мотивації суттєво залежить від: а) кількості мотивів, які спонукають до діяльності; б) актуалізації ситуативних чинників; в) спонукальної сили кожного наявного мотиву.

Дотримуючись викладених засад і намагаючись посилити професійну мотивацію у процесі її формування, педагогові варто працювати за такими напрямками: актуалізувати якомога більшу кількість професійних мотивів; збільшувати спонукальну силу кожного із мотивів; посилювати ситуативні професійні мотиваційні чинники.

Формуючи професійну мотивацію у майбутніх соціальних працівників, педагог має тримати в полі зору, як зовнішню мотивацію (екстринсивність), так і внутрішню мотивацію (інтринсивність). Крім того, важливим аспектом в сенсі формування професійної мотивації у майбутніх фахівців соціальної сфери є її підкріплення з боку педагога. Вона може бути як матеріальною, так і морально-психологічною. При цьому слід брати до уваги, що у процесі формування професійної мотивації важливим моментом є самопідкріплення, яке може мати різні форми (досягнення успіху і бажання повторити його; самосхвалення власних дій, вчинків тощо).

Формування професійної мотивації у майбутнього соціального працівника передбачає організацію відповідних педагогічних умов.

Коротко їх охарактеризуємо. Серед значної кількості загально-педагогічних умов (за рівнем ефективності), виокремлюємо такі:

а) сприяння у визначенні перспективної мети діяльності майбутнього соціального працівника;

б) належне співвідношення змісту, методів і форм, засобів, освітніх технологій професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; розробка і впровадження методів аналізу та синтезу, моделювання проблемних ситуацій;

в) інтеграція традиційних методів (аналіз проблемних ситуацій, практичні завдання) з активними (ігрове моделювання), що забезпечує формування професійної мотивації майбутніх фахівців соціальної сфери;

г) організація управління формуванням професійної мотивації (безпосередньо й опосередковано) тощо.

Часткові освітні організаційно-педагогічні умови, які безпосередньо впливають на формування професійної мотивації у майбутніх соціальних працівників засобами інформаційно-комунікаційних технологій визначаємо у такий спосіб:

– створення системи готовності майбутніми соціальними працівниками до опанування і впровадження ІКТ у процесі діяльності;

– формування належного рівня медіаграмотності у студентів соціального профілю;

– створення та постійне вдосконалення навчально-методичної та матеріально-технічної бази інформатизації навчання;

– проведення тренінгів із безпечного користування інтернет-ресурсами. Це тренінги креативності, ефективної креативності, сензитивності, упевненості в собі; саме вони розвивають соціальну і професійну мотивацію студентів, формують розширену соціальну ідентичність, сприяють успішній адаптації студентів до життя в соціумі.

Безумовно, що загально-педагогічні й часткові умови перебувають у тісному взаємозв'язку і утворюють ту цілісність, яка є самодостатньою для формування професійної мотивації майбутніх соціальних працівників.

На основі викладеного можна зробити такі **висновки**:

1. Формування професійної мотивації у майбутніх соціальних працівників є актуальною науковою проблемою, дослідження і впровадження його результатів активно сприятиме удосконаленню процесу соціальної роботи в цілому.

2. Результати формування професійної мотивації у майбутнього працівника соціальної сфери значною мірою залежать від створення і творчого використання організаційно-педагогічних умов (загального і часткового рівнів), та досконалого застосування засобів інформаційно-комунікаційних технологій.

Список літератури:

1. Андрущенко В. П., Бех В. П., Лукашевич М. П., Мигович І. І., Пінчук І. М. Актуальні проблеми теорії і практики соціальної роботи на межі тисячоліть : монографія / Ін-т вищої освіти АПН України, Державний центр соціальних служб для молоді. Київ: ДЦССМ, 2001. 344 с.

2. Архипова С. П. Професійна компетентність і професіоналізм соціального працівника: сутність і шляхи розвитку. *Соціальна робота в Україні: теорія і практика*. Вип. 2 (7). Київ : Аспект-Поліграф, 2004. С. 15-21.

3. Биков В. Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія. Київ : Атіка, 2008. 684 с.

4. Бондаренко Н. В., Грига І. М., Кабаченко, Н. В., Савчук О. М., Семігіна Т. В. Соціальна робота : в 3-х ч. Ч. 1 : Основи соціальної роботи. Київ : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. 178 с.

5. Букач М. М. Компетентнісно орієнтоване навчання як основа формування майбутнього соціального працівника. *Науковий часопис Національного педагогічного ун-ту імені*

М. П. Драгоманова. Серія 11: Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Вип. 22. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2016. С. 119-131.

6. Васянович Г. П., Логвиненко В. М. Соціальна робота: методологічні аспекти наукових досліджень. *Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток* : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., м. Львів, 24-25 травня 2018 р. / за заг. ред. Кривачук Л. Ф., Нагірняка М. Я. Львів : СПОЛОМ, 2018. С. 151-162.

7. Годлевська Д. М. Формування професійної комунікативної компетентності майбутніх соціальних працівників в умовах педагогічного університету : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.05 / Нац. пед. ун-т імені М. Драгоманова. Київ, 2007. 286 с.

8. Гуревич Р. С., Кадемія М. Ю., Козяр М. М. Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців : монографія. Львів : ЛДУ БЖД, 2012. 380 с.

9. Капська А. Й. Деякі аспекти професійної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників. *Вісник Глухівського нац. пед. ун-ту імені О. Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2010. № 15. С. 12-16.

10. Карпенко О. Г. Професійна підготовка соціальних працівників в умовах університетської освіти: науково-методичний та організаційно-технологічний аспекти : монографія / за ред. С. Я. Харченко. Дрогобич : Коло, 2007. 374 с.

11. Козяр М. М. Електронні навчальні ресурси в умовах вищого навчального закладу МНС України. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : зб. наук. праць ; за ред. М. М. Козяра та Н. Г. Ничкало. Львів : ЛДУ БЖД, 2009. Вип. 2., ч. 1. С. 142-149.

12. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. Санкт-Петербург : Питер, 2006. 352 с.

13. Рябова Ю. М. Підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в багатонаціональному середовищі : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Херсонський держ. ун-т. Херсон, 2016. 21 с.